

Ζοζέφ Κεσέλ

Ο ΚΟΜΙΣΑΡΙΟΣ¹ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ*

ΕΝΩ ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΕΙΝΟΥ ΥΠΟΓΕΙΟΥ οί αιχμάλωτοι άναδεύονταν σαν χαοτική μάζα, δυο γυναίκες στέκονταν στην πόρτα που τή φώτιζε ένα κομμάτι άλειμματοκέρι. Ή μία άπ' αυτές, νεότατη, έκλαιγε με άναφιλητά. Ή άλλη, ή Μαρία Ματβέβνα, ή μεγαλύτερη στην ήλικία του κελιού, δραστήρια κι άπαλή, τήν παρηγορούσε.

— Άντε, μικρή μου, έλεγε, μήν άπεπλίζεσαι διόλου! Θέλησαν νά σε τρομάξουν, άπλως έπειδή είσαι ή κόμισσα Σαρμπίν. Σε λίγο θα έλευθερωθείς. Πές μου καλύτερα ποιός σε άνέκρινε.

— Ώ, ένας ευγενέστατος νέος που δέν έδειχνε νά είναι καχός.

— Τά βλέπεις. Καί πώς όνομαζόταν, τó ξερείς;

— Ίβάνοφ, θαρρώ.

Μές στόν γενικό τόνο τής συνομιλίας, είχε προφέρει χαμηλόφωνα τó όνομα αυτό, αλλά μόλις τó ξεστόμισε, μιá ταραγμένη πνοή γέμισε τó υπόγειο και ή ίδια ή Μαρία Ματβέβνα δέν τόλμησε νά διακόψει τή σιωπή. Ώστερα, άπό τó σκοτεινό βάθος, ύψώθηκε μιá πυρετώδης φωνή, που φάνηκε νά είναι ή φωνή όλόκληρης τής φυλακής, έτσι πολú έμποτισμένη που ήταν άπό φρενιασμένο τρόμο.

— Ό κομισάριος του θανάτου. Έπέστρεψε. Ό κομισάριος του θανάτου...

Ξανάπεσε σιωπή, όμως τόσο φορτισμένη άπí λαχανιάσματα, άπό σκέψεις φρίκης, που ή νεαρή κόμισσα σταμάτησε νά κλαίει με λυγμούς.

Τó υπόγειο γέμισε άπό χλαλοή. Άντρες περπάτησαν πάνω κάτω, γυναίκες έκλαψαν, ένας γέρος παπás βάλθηκε νά προσεύχεται. Ή κόμισσα Σαρμπίν άκουσε σκιές νά ψιθυρίζουν μέσ στο σκοτάδι.

— Ό σαδιστής!

— Αútός που επιλέγει τίς φάτσες που δέν του άρέσουν!

— Ή εκείνες που του άρέσουν πάρα πολú!

Ή κοπέλα ρώτησε τή Μαρία Ματβέβνα τόσο σιγανά που άλλη μάντεψε μάλλον παρά άκουσε.

— Ποιός είναι;

Ή Μαρία Ματβέβνα ψιθύρισε με φωνή που είχε σκληρύνει άπό τήν άηδία.

— Ένας παλαιός φοιτητής που έγινε πρόεδρος τής έδω Τσεκά². Έχει πλήρεις έξουσίες. Ένα τέρας ή ένας τρελός, δέν ξέρω...

Ή πόρτα του υπόγειου άνοιξε άργά. Ένώ έστριβε τρίζοντας στούς μεντεσέδες της, μιá σκοτεινή φλόγα κυρίευε τó υπόγειο λές και κάποιo διάπυρο στόμα ν' άρχιζε νά χάσκει. Στο νεογοτθικό άνοιγμα τής πόρτας στέκονταν τέσσερις άντρες. Οί τρεις άπ' αυτούς ήταν

1. Κομισάριος είναι ό επίτροπος, ό πληρεξούσιος. Κατά τήν πρώτη περίοδο τής Σοβιετικής Ρωσίας και κατόπιν τής ΕΣΣΔ (1917-1946) κομισάριος του λαού όνομαζόταν ό κρατικός αξιωματούχος με καθήκοντα ύπουργού.

2. Τσεκά (άκρωνύμιο του ρωσ. Tchrezvytchaïnaïa Komissia «Έκτακτη Έπιτροπή»), όργάνωση με άποστολή τή συντριβή κάθε άντεπαναστατικού στοιχείου και τήν πάταξη τής διαφθοράς και τής κερδοσκοπίας στη Σοβιετική Ρωσία (τέλη 1917-1922), ή πρώτη πολιτική άστυνομία του σοβιετικού καθεστώτος. Τους ύπαλλήλους τής Τσεκά προκρίναμε νά τούς άποκαλούμε, όπως και στο πρωτότυπο κείμενο, τσεκιστές.

κάτι πελώριοι παλικαράδες ντυμένοι στὰ πέτσινα: περικνημίδες, κυλότες ἵππασίες, ἐπενδυτές, ὅλα ἀπὸ μαῦρο δέρμα, καὶ τὸ τραγικὸ φῶς τῶν πυρσῶν ποὺ κραδαίνανε συγκεντρωνόταν στὶς πτυχές τῶν στολῶν τους σὲ μικρὲς ροζ καφετιὲς κηλίδες. Τὰ γεροδεμένα κορμιά τους πλαisiώναν μιὰ λεπτὴ σιλουέτα νεαροῦ ἄντρα.

*

Μπρὸς σ' αὐτὴν τὴ θεατρικὴ ἐμφάνιση, ὑπῆρξε ἓνα δευτερόλεπτο βουβῆς ἀγωνίας, καθὼς κανένας μέσα στὸ κελὶ δὲν τολμοῦσε νὰ σαλέψει. Ἔπειτα, μὲ μιὰν ἑξάλλη, ἱκετευτικὴ κίνηση, ἄντρες καὶ γυναῖκες ἔπεσαν στὸ γλιστερὸ πάτωμα, μὲ τὸ πρόσωπο χωμένο στὰ χέρια, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὰ ὠχρὰ καὶ παγερὰ μάτια, πού, μὲς στὸ ξαφνικὰ βιασμένο σκοτάδι, ἐρευνοῦσαν, ἀναζητοῦσαν... Ὅρθιες εἶχαν μόνο μείνει ἡ Μαρία Ματβέβνα, ἡ πρεσβύτερη ἐκεῖ μέσα, καὶ ἡ κόμισσα Σαρμπὶν, ἡ μία ἀπὸ ὑπερφηάνεια καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ σύγχυση.

Τὸ φῶς χόρευε πάνω στοὺς λυγισμένους αὐχένες, τὰ σκυμμένα κεφάλια, τοὺς τρεμάμενους ὤμους ποὺ σφιγμένοι οἱ μὲν στοὺς δέ, μπερδεμένοι σ' ἓνα ρίγος τρόμου, σωριάζονταν σὰν σ' ἓνα χαιρετισμὸ πρὸς κάποια κακοποιοὺ θεότητα.

Μπρὸς στὰ γονατισμένα θύματά του, ὁ κομισάριος τοῦ θανάτου στεκόταν ἀκίνητος. Εἶχε ξανθὰ μαλλιά, κολλημένα προσεχτικά, ἓνα ἀρυτίδωτο μέτωπο, ἓνα λεπτὸ στόμα κι ἓνα μυτερὸ πιγούνι. Ἡ χοιρία του, ἂν καὶ πελιδνὴ, θὰ εἶχε φανεῖ ὠραία ἐφόσον δὲν εἶχε πάρα πολὺ μοιάσει μὲ τὴν πελιδνότητα τῶν πτωμάτων καὶ δὲν εἶχε συμβάλει νὰ τονιστεῖ μία μικρὴ κόκκινη κηλίδα, πού, τοποθετημένη πολὺ κοντὰ στὰ χεῖλη του, ἔκανε νὰ ἐκτείνεται τὸ στόμα μὲ σκληρὸ τρόπο. Ἐνῶ ὁ Ἰβάνοφ παρατηροῦσε τοὺς φυλακισμένους, μόνο τὸ ἐλαφρὸ τρεμοπαίξιμο τῶν ρουθουνιῶν του ἀποκάλυπτε τὴν ἡδονὴν ποὺ ἔριχνε στὰ νεῦρα του κατὰ ἀμυδρὰ κύματα ὁ τρόμος ποὺ ἀναδυόταν ἀπὸ τὰ σωριασμένα στὰ πόδια του κορμιά.

Τελικὰ στύλωσε τὸ βλέμμα του πάνω στὶς δύο ὄρθιες γυναῖκες. Τὸ πρόσωπο τῆς Μαρίας Ματβέβνα, παγωμένο σὲ μιὰ σύσπαση μίσους καὶ ἀηδίας, δὲν κράτησε τὸ βλέμμα του, ποὺ ὅμως τὸ σταμάτησε σ' ἐκεῖνο τῆς κόμισσας Σαρμπὶν ἐκστατικά. Τὸ στόμα τῆς νεαρῆς γυναίκας ἔτρεμε, σπασμωδικά, καὶ στὰ ὑγρὰ μάγουλά της, στὰ στυλωμένα μάτια της, ὑπῆρχε ἓνας τόσο ἀπολαυστικὸς γιὰ τὸν κομισάριο τρόμος ποὺ μόλις καὶ μπόρεσε νὰ ψιθυρίσει στοὺς μπράβους του σὰν πνιγμένους ἀπὸ ἀπόλαυση.

— Αὐτὴν ἐκεῖ!

Ἀνάσανε γιὰ νὰ συμπληρώσει μὲ φωνὴν ποὺ ἦταν βδελυρὰ γλυκιά, μελιστάλαχτη καὶ χωρὶς παλμό:

— Πάρτε κι ἄλλους δέκα ἀπὸ δαύτους, τοὺς πρώτους.

Ὅταν οἱ καταδικασμένοι ἔφυγαν, οἱ φυλακισμένοι σηκώθηκαν πάνω μὲ τὸν ζώωδη καθησυχασμὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποὺ ὁ θάνατος μόλις τοὺς συγχώρεσε.

*

Ἡ αὐγὴ χάιδευε μὲ τ' ἀπαλὸ της φῶς τὴν ὁμάδα ποὺ ὀδηγοῦνταν πρὸς τὸ θάνατο. Τὰ βήματα τῶν καταδικασμένων ἔκαναν πνιχτὸ θόρυβο μὲς στ' αὐλάκια τοῦ χωματόδρομου, καὶ τὰ σώματά τους συγκρούονταν χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται, λὲς καὶ αἰσθάνονταν πὼς ἤδη δὲν ἀνῆκαν στὸν ἑαυτὸ τους. Οἱ τσεκιστὲς εἶχαν μπεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς πομπῆς καὶ σιγοςφύριζαν πετροβολώντας τὰ σπουργίτια ποὺ συναντοῦσαν στὸ δρόμο τους.

Ἐνῶ ὁ Ἰβάνοφ ἄφησε τοὺς ἄλλους νὰ μποῦν στὴ γραμμὴ τυχαία, θέλησε νὰ τοποθετήσει τὴν κόμισσα στὸ πλάι του καὶ δὲν ἄφηγε διόλου τὸ πρόσωπό της ἀπὸ τὸ βλέμμα του. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ ἡ νεαρὴ γυναῖκα εἶχε ἐπιλεγεῖ, δὲν ἔτρεμε πιά καὶ στὴν παιδια-

στική της ὑπαρξῆς, στὴ θέση τοῦ ἐξαφανισμένου τρόμου, συσπασμένος θυμὸς φούσκωνε ἐναντίον τοῦ δημίου ποὺ τὰ φίνα του χέρια θὰ τὴ σκότωναν. Τὸν ἔνιωθε στὸ πλάι της σχεδὸν νὰ τὴν ἀγγίζει, νὰ περιμένει νὰ δεῖ τὸν τρόπο της γιὰ νὰ χαρεῖ, κι ἔβραζε ἀπὸ μιὰ βία ποὺ ταχύτατα κατέκλυζε τὴ συνείδηση καὶ τὴ θέλησή της.

Ὁ κομισάριος τὴν παρατηροῦσε ἐξεταστικὰ ἀπογοητευμένος. Γιὰ νὰ ξαναδεῖ στὸ ντελικάτο της πρόσωπο τὴν ἀλλοφροσύνη ποὺ τὸν εἶχε τόσο ἡδονιστικὰ συγκινήσει τὴν προηγούμενη μέρα, ἔσυρε τὸ ρεβόλβερ του καὶ τὸ ὅπλισε. Ὅστερα πέρασε τὴν ἄκρη τῆς γλώσσας του μ' ἓνα χαμόγελο πάνω στὰ στεγνὰ χεῖλη του.

Ἡ νεαρὴ γυναίκα ἀναρρίγησε μ' αὐτὴ τὴν πράξη του, κι ἀπ' τὰ βάθη τῆς ὑπαρξῆς της ἀναδύθηκε ἓνα ἄγριο μίσος, δυνατὸ σὰν ἓνα στοιχεῖο, σὰν μιὰν ἀκαταμάχητη κλήση στὸ ἔγκλημα. Ὁρμησε καταπάνω του μὲ κραυγὴ ζωὸυ καὶ τὸν χτύπησε στὸ πρόσωπο. Τοῦτο λειτούργησε σὰν σύνθημα. Πρὶν κὰν σκεφτεῖ ὁ Ἰβάνοφ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὄπλο του, ὅλοι οἱ κατάδικοι τοῦ εἶχαν ἐπιτεθεῖ. Μὲ γροθιές, μὲ νύχια καὶ μὲ δόντια, ξέσπασαν μανιασμένοι πάνω του. Τοῦ χαράκωσαν τὰ μάτια, τὰ διχασμένα του χεῖλη σκίστηκαν, τὸ στέρνο του ποδοπατήθηκε, λαίμαργα στόματα κόλλησαν στὸ λαιμὸ του. Ὡστόσο οἱ τσεκιστὲς πυροβολοῦσαν στὸ σωρό, χτυποῦσαν τὰ κεφάλια μὲ τὸν ὑποκόπανο τῶν τερατωδῶν κόλτ τους. Ὅμως οἱ τραυματισμένοι δὲν τὰ παρατοῦσαν καθόλου, καὶ τὸ αἷμα τους ἀναμειγνυόταν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἰβάνοφ ποὺ ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸν καταξεσχίζουν.

Ὅταν τὸν παράτησαν, δὲν ἀπέμενε ἀπὸ τὸν κομισάριο τοῦ θανάτου παρὰ ἓνας πολτὸς σάρκες μὲ ἄδειες τὶς κόγχες τῶν ματιῶν, ποὺ κοκκίνιζε τὸν λασπωμένο δρόμο.

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Le commissaire de la mort», *Contes. Nouveaux Contes*, Gallimard/folio, 2001, σσ. 118-123.